
IZLOŽBA LIKOVNA DJELA MATKA PEIĆA

Matko Peić (Požega, 10. veljače 1923. – Zagreb, 30. listopada 1999.), Požega, 2009.

LIDIJA ŠPANIČEK □ Gradski muzej Požega, Požega

sl.1. Matko Peić, *Drveni most na Orljavi*,
akvarel, 1949.

U povodu 10. obljetnice smrti Matka Peića Grad Požega i Gradski muzej u Požegi organizirali su izložbu *Likovna djela Matka Peića*. Izložba je bila otvorena od 23. listopada do 7. studenog 2009. godine u prostoru Gradskog muzeja u Požegi, gdje su posjetitelji mogli upoznati mnoga manje poznata likovna djela akademika, sveučilišnog profesora, književnika i akademskog slikara Matka Peića.

Svoj "slikarski dnevnik" Matko Peić je oblikovao svojim slikarskim djelima koja je odlagao u ladicu, skrivao i nije izlagao kako bi se mogli afirmirati drugi slikari.

Matko Peić slikarsku je darovitost pokazao još u Dječjačkoj pučkoj školi *Petar Zrinski* (1928. – 1933.) i Realnoj gimnaziji koju je polazio u Požegi. Slikoviti požeški krajolici senzibilnom su dječaku bili inspiracija i atelijer u kojemu je slikao svoje prve akvarele. Matka iz djetinjstva pamte kao mladog umjetnika koji je ljeti slikao pokraj požeške rijeke Orljave dok su se drugi kupali. Stajao bi ozbiljan za štafelajem, slikajući akvarelom na papiru srpanjskom jarom opijene požeške vinograde. Sliku bi mladi slikar radio nekoliko dana. Prvog se dana vidio se samo vlažni papir, drugog su se dana počele nazirati konture buduće slike, a gotova slika osvanula bi tek trećega ili četvrtog dana. Bili su to idilični pejzaži kakve je samo Matko vidio, jer su tada to bila minska polja u kojima su se događale i nesreće. U slikarstvu je Matko imao siguran poticaj jer ga je slikanju 1940. godine u požeškoj gimnaziji podučavao profesor prostoručnog risanja, karlovački slikar i restaurator Zvonimir Wyroubal.

Sklonost likovnom izrazu i vedra narav učinili su od njega i karikaturista, čiji su radovi pod nazivom *Požeška pinakoteka* (karikature Požežana) objavljivani od 1939. godine u osječkom dnevniku *Hrvatski list*.

Matko je svoje slikarsko umijeće prezentirao na izložbi sa svojim školskim kolegom Brankom Petrovićem. Izložba je bila postavljena potkraj školske godine, od 22. do 25. svibnja 1941. godine u reprezentativnom prostoru Gradske vijećnice u Požegi. Zabilježen je izuzetan uspjeh izložbe te dvojice požeških gimnazijalaca, a otkupljen je i velik broj slika.

Matko Peić - akademski slikar

Nakon završene gimnazije, Matko Peić se 13. listopada 1941. godine, uz preporuku poznatoga hrvatskog slikara

sl.2. Matko Peić, *Pejzaž*, akvarel, 1952.

Vladimira Becića, upisao na Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu. Matku su na Akademiji predavali poznati hrvatski umjetnici Tomislav Krizman, Omer Mujadžić, Zlatko Šulentić, Vladimir Becić, Ljubo Babić... Dvojica posljednjih umjetnika bili su presudni za njegov rad kao slikara i povjesničara umjetnosti.

Matko Peić diplomirao je slikarstvo 25. lipnja 1946. godine kod akademskog slikara i profesora Vladimira Becića. Od profesora Becića preko studenta Matka posredno je nastavljena linija požeških slikara Münchenske škole (G. Poša, D. Melkusa, M. Kraljevića, K. Tomljenovića) kojima je Matko posvetio velik dio svog života i znanstvenoistraživačkog rada. Prvi put nakon studija, 1952. godine izlaže svoje akvarelirane pejzaže, aktove i crteže s Ivom Dulčićem, Vesnom Sokolić i Ivanom Švertasekom na skupnoj izložbi ULUH-a u Zagrebu (Marjanović, 2000.).

Od 1957. godine predaje povijest umjetnosti na ALU. U to je vrijeme dekan ALU bio profesor, slikar i povjesničar umjetnosti Ljubo Babić, što je, čini se, bilo presudno za prepoznavanje slikarstva Matka Peića i njegova rada, jer je Matko cijeloga svog radnog vijeka bio njegov najdostojniji nasljednik. Naime, Ljubo Babić prvi je prepoznao vrijednost njegova slikanja, a u vezi s tim i njegova kreativnog pisanja. *...Mnoge bitne činjenice bile su presudne da se u Matku Peiću sabrala silna osjetljivost za umjetnički izraz. U izrazu je imao ono što je mnogima nedostajalo, jednostavnost i prodornost. ...Boravak na Akademiji povoljno je djelovao za kasniji rad u obradi vizuelnog fenomena, upoznao je različite tehnike i čitanje likovnih elemenata. Imao je svježja i neposredna zapažanja, bistrinu i jasnoću izraza... Svladavanje zanata u likovnoj umjetnosti omogućio mu je plastičnost u pisanju i obrnuto...Shvatio je pravu mjeru u izrazu i jednostavnost. Slikao je jasno, pronašao je stil finoće i ravnoteže* (Babić, 1967.).

U uzajamnom razumijevanju Ljubo Babić i Matko Peić jednako su talentirano vladali umjetničkim kistom i perom, a to je vjerojatno bio način na koji je Ljubo Babić znao prepoznati Peićevu osobitost - slikanje riječima i pisanje slikanjem. Ta je činjenica ostala zaista osobitost Matkova djela do kraja njegova života, isprepletana s rodnom Požegom u kojoj je tražio inspiraciju.

Matkovo slikarstvo i Požega

Nakon točno trideset godina od svoje prve izložbe u Požegi (1941.), na kojoj je izlagao kao učenik požeške gimnazije, gotovo dvadeset godina od prve izložbe u Zagrebu (1952.), na kojoj se predstavio kao akademski slikar, Požega je u lipnju 1971. godine upoznala likovna djela svog Matka. Na izložbi *Peić - izložba crteža i akvarela iz mape "Požega"* - akademski slikar, tada već i doktor znanosti, Matko Peić predstavio se Požežanima s trideset veduta i pejzaža izrađenih akvarelom i tušem (perom i kistom). Djela su nastajala u Požegi od 1945. do 1961. godine. Izložba je realizirana u povodu *Muzičkog festivala Slavonije*, u organizaciji *Požeškog lista* i tadašnjega *Historijskog arhiva* u Požegi (Rudolf Heli, Ivo Jakovina i Željko Muljević).

U povodu svoje izložbe u Požegi Matko Peić je dao izjavu o sebi kao slikaru, svom slikarskom radu te, vezano za to stvaralaštvo, s rodnom Požegom. Zanimljive su sljedeće njegove izjave.

U Požegi sam stekao svoju metodu gledanja, u prvom redu metodu osnovanu na karakteristikama požeškog PEJ-ZAŽA. Ako je u mom radu išta karakteristično, to je činjenica da ja stvari prvenstveno uspijevam vidjeti čisto i jasno. To je možda baš osnova mojeg književnog i slikarskog stila.

sl.3. Matko Peić, *Moja mama*, kreda, 1951.

Među slikarskim tehnikama AKVAREL je baš ta tehnika koja omogućuje najveće mjere jasnoće, kristalnosti i određenosti. Ja sam akvarelist u biti ...

Suradnju s Požegom namjeravam nastaviti u raznim vidovima. Na likovnom planu ću prirediti izložbu koncem godine, točnije od 21. prosinca (ove 1971.) do 1. siječnja 1972. Tada će me Požežani upoznati ne samo kao slikara pejzaža, nego kao slikara portreta, aktova, mrtvih priroda i svih drugih motiva i tehnika izvan akvarela i izvan crteža... (Muljević, 1971.)

Izložba koju je Matko obećao organizirati 1972. godine nikada nije realizirana. Zato su uz desetu obljetnicu smrti akademskog slikara Matka Peića Grad Požega i Gradski muzej u Požegi organizirali izložbu njegovih osamdesetak likovnih djela nastalih od 1940. do 1999. godine kako bi se istaknulo značenje riječi što ih je Matko izrekao sebi: *Pisac i slikar žive u meni* (Bešlić, 1999.).

Dio izloženih djela pripada fundusu Muzeja. *Akt žene* i *Thallerova koliba* zbog tehnike ulja na platnu i kartonu jedini su takvi poznati Matkovi radovi. Grad Požega otkupio ih je 2008. godine za Muzej. Hvale vrijedna ove, 2009. godine jest donacija od 38 akvareliranih crteža i akvarela koju je Muzeju darovao gospodin Josip Šošarić s obitelji iz Jastrebarskog.¹ Oni predstavljaju Matka Peića kao izvrsnog crtača i slikara koji likovno promatra žene, analitički prepoznajući karakter svake. On ih individualizira prema izgledu, karakteru i društvenoj pripadnosti. Žene u njegovim djelima dobivaju nenadmašnu slojevitost, jasnoću kojom autor naglašava karakter lika, materije od koje su sazdane ili su njome ogrnute. Njegovo zapažanje u gradaciji lika žene nenadmašno je (Španiček, 2009.).

Posebnu cjelinu na izložbi čini 46 likovnih djela iz ostavštine Matka Peića, koja je pohranjena u Državnom arhivu u Zagrebu, od kojega je posuđena za tu prigodu. Zbirka Matka Peića, koja sadržava bibliotečno, arhivsko i likovno gradivo iz njegove ostavštine, registrirana je 2007. godine kao kulturno dobro RH. Od likovnoga autorskog opusa Matka Peića popisano je 1.661 djelo, s tim da je još oko 6.000 radova evidentirano. Likovni dio ostavštine obradio je Đuro Vandura, muzejski savjetnik Strossmayerove galerije i član Komisije za ostavštinu Matka Peića (Zbirka akademika Matka Peića, 2007.). Odabrana djela Matkova su likovna veza s Požegom, s majkom, preokupaciju sa samim sobom, likom svog profesora Becića, požeškim pejzažem, mrtvom prirodom, ženom ili tehnikom akvarela. Djela su nastajala od 1941. do 1966. godine, uglavnom u Požegi, dok je dio njih slikan u Zagrebu, za vrijeme studija ili na putovanjima. Ona govore o činjenici da je Matko slikar realist, ali i slikar intimnog slikarstva, a ujedno odražavaju i njegovu slikarsku opredijeljenost – *slikar sam atmosfere...*

Matku su najdraži dio likovnog stvaralaštva bili pejzaži, koje je i pripremio s napomenom da ga oni mogu prezentirati. Finoćom tehnike akvarela (*...akvel je za mene pjesma...*), oni govore o Matkovoju ljubavi prema zemlji i njezinim mjenama, jer on nije samo slikao pejzaže, on je u njima od rođenja živio (Nekić, 2007.).

Za Matka su tipični tonovi plave, zelene i ljubičaste boje u duboko doživljenoj prirodi, u pejzažu. Jer, kako bi Matko znao reći, *rjetkima je dano da umiju naslikati, napisati pejzaž. Tek oni koji su naslikali mnogo portreta, aktova, mrtvih priroda – onako da malo odmora oko – otvore vagonski prozor i naslikaju pejzaž. Onako u odmoru! U prolazu!* (Peić, 2000.). Matko ih je slikao malim akvarel bojama, kistom i vodom iz bočice od lijeka koje je držao u svom džepu.

Kako bi se izložba *Likovna djela Matka Peića* mogla realizirati, sredstva su izdvojili Ministarstvo kulture RH i Grad Požega. Nadzor premještanja djela obavila je i suglasnost za posudbu djela dala dr. Nina Gazivoda iz Uprave za zaštitu spomenika kulture i prirode Grada Zagreba te predsjednica Komisije za ostavštinu Matka Peića. Odobrenje za posudbu djela likovne ostavštine dao je muzejski savjetnik Strossmayerove galerije profesor Đuro Vandura. Posudbu djela iz ostavštine odobrila je, u ime Općinskog suda u Zagrebu, sutkinja Srebrenka Fikeys. Pravni dio izložbe za Gradski muzej pripremio je Jure Šajin, dipl. iur. Grada Požege. Dio dokumentarne izložene građe posuđen je od ALU iz Zagreba (arhivistica Arijana Novina) i Državnog arhiva – Odjela u Požegi (arhivist Goran Hruška). Umjetnička djela posuđena su s mjesta pohrane, iz Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu (Danijela Milovac, arhivistica i Mirjana Vučić). Djela Matka Peića i fotografije iz privatnog vlasništva posudila nam je gospođa Zdenka Jakšić iz Požege.

Autorica izložbe je Lidija Ivančević Španiček, muzejska savjetnica u Odjelu povijesti umjetnosti. Autor fotografija za katalog i dokumentaciju je muzejski tehničar Gradskog muzeja u Požegi. Plakat je grafički oblikovao Domagoj Zarić iz Požege.

Primljeno: 16. prosinca 2009.

LITERATURA I ZVORI

1. Babić, L. (1967.). *Pismo mladom prijatelju*; u: M. Peić, *Francuski slikari 18. stoljeća* (str. 7.-19.), Zora, Zagreb.
2. Bešlić, M. (5. studenoga 1999.). *In memoriam Matko Peić* (1923. - 1999.), Hrvatsko slovo.
3. Heli, R. (2000.). *Peić i Požega*, Požeški pučki kalendar, str. 17.-19.
4. *Izvjestaj za školsku godinu 1939 - 40.* (1940.) i izvještaji Realne gimnazije u Sl. Požegi, str. 6., 44. - 45.
5. Marjanović, S. (2000.). *Predgovor, O piscu*; u: M. Peić, *Putnik bez putovnice* (str. 7. - 16., 297. -299.). Riječ, Vinkovci.
6. Muljević, Ž. (10. lipnja 1971.). *Čovjek koji nije svoj u životu, ne može biti svoj niti u umjetnosti*, Požeški list, str. 5.-6.
7. Nekić, N. (2007.). *Semantika riječi zemlja u "Skitnjama" Matka Peića*; u: *Sinestezija pisanja*, Zbornik o Matku Peiću, Požega: Društvo hrvatskih književnika - Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski i Grad Požega.

¹ Višnja Zgaga, ravnateljica MDC-a i Snježana Radovanlija Mileusnić, voditeljica knjižnice MDC-a, uputile su me 22. veljače 2008. godine, u vrijeme održavanja radionice za M++ u MDC-u, na kustosa u mirovini Goroslava Oštrića na Dugom otoku, koji je poznao Matka Peića. Nažalost, on mi nije mogao dati podatke o Matku, ali me uputio na gospodina Josipa Šošarića, s kojim smo se povezali. Od njega smo dobili za muzej i zanimljive crteže i akvarele koje u tekstu navodimo, a snimili smo i njegova sjećanja na Matka Peića s obzirom na to da je njegova supruga bila sestrična Matkove supruge Višnje. Matko je za blagdane često dolazio kod obitelji Šošarić, u kojoj su ga primali kao najdražega gosta.

8. Peić, M., upisnica studenta Matka Peića, upisnica Akademije likovnih umjetnosti br. 480, 13. listopada 1941., Zagreb, Akademija likovnih umjetnosti.
9. Peić, M. (1995.). Požega. Grad Požega, Požega.
10. Peić, M. (2000.). *Putnik bez putovnice*. Biblioteka Croatica, Vinkovci.
11. Peić, M. (1941.). *Spomenica Ljetopisa stijega "Hrvatskog junaka"*. Hrvatski junak, str. 86.
12. Španiček, L. I. (2009.). *Žena u likovnom djelu Matka Peića*. Gradski muzej Požega, Požega.
13. Zbirka akademika Matka Peića (12. srpnjas 2007.), rješenje o svojstvu kulturnog dobra Zbirke akademika Matka Peića, Ministarstvo kulture RH, Zagreb.

THE ARTWORKS OF MATKO PEIĆ

Marking the tenth anniversary of the death of Matko Peić, the Požega Municipal Museum has organised the exhibition *The Artworks of Matko Peić*, where visitors can become familiarised with many of the lesser known works of academician and university professor, writer and painter Matko Peić. After just thirty years from his first exhibition in Požega (1941), at which he exhibited as boy at high school in Požega, almost twenty years from his first Zagreb exhibition (1952), after which he was able to present himself as a fully-fledged painter with a bachelor's in art, in June 1971 Požega got to know the art works of their own Matko. At the exhibition *Peić – exhibition of drawings and watercolours from the album Požega*, Matko Peić, BFA, and a doctor of science, introduced himself to the people of Požega with thirty views and landscapes done in watercolour and ink (with brush and pen). These works had come into being in Požega from 1945 to 1961. A separate unit at this exhibition consists of works from the legacy of Matko Peić stored in the State Archives in Zagreb, by which it was loaned for this occasion. The Matko Peić Collection, which contains library, archival and visual material from his estate, was registered in 2007 as a cultural property of the Republic of Croatia. Of the original art works of Matko Peić, 1,661 have been listed, with the proviso that about another 6,000 have been recorded.